interests of children who have become victims or witnesses of domestic violence are outlined. should be conducted not by the investigator but by a psychologist, but with the obligatory participation of the investigator.

It has been noted that due to the full reform of existing national legislation and the introduction of international standards for the interrogation of minors and victims of domestic violence in Germany and the United States, it is possible to ensure adequate protection of the rights and legitimate interests of children in contact with law. principles of child-friendly justice.

***Keywords*:** *on-site court hearing, victim, interrogation, child, pre-trial investigation, domestic violence, psychologist*.

УДК 658
DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-713-720

Світлана ТЮТЧЕНКО©
кандидат економічних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено актуальну проблему забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств. Здійснено аналіз державних політик світових країн-лідерів з виробництва металопродукції щодо забезпечення економічної безпеки. Запропоновано практичні рекомендації щодо підвищення економічної безпеки вітчизняних металургійних підприємств з метою підвищення їх стійкості до впливу зовнішніх та внутрішніх викликів і загроз та створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності.

Ключові слова: *економіка, економічна безпека, підприємство, політика, зелений сертифікат, податки.*

Постановка проблеми. Питання ефективного розвитку усіх галузей еконономіки є дуже актуальним для національної економіки в цілому. Найбільш вагомою та масштабною галуззю промисловості є металургія, адже вона є постачальником необхідної сировини та матеріалів для ефективної діяльності підприємств усіх інших важливих галузей економіки, таких як: виробництво металевих виробів, машинобудування, будівництво, енергетика, добувна промисловість та ін.

Вітчизняна металургійна промисловість розвивається відповідно до загальних тенденцій світової металургії. На сьогодні, для світової металургії властиве постійне зростання обсягів металовиробництва, що призводить до надвиробництва у цій галузі, тобто перевищення обсягу виплавки металу над його споживанням. Одночасно відбувається збільшення концентрації виробництва, споживання й експорту металопродукції в десяти країнах-лідерах із виплавки металу. Наслідком цього є суттєве загострення конкуренції між цими державами, що вимагає від України пошуку нових, більш креативних рішень щодо виробництва і збуту продукції [1]. Крім цього, за останній час відбулась кардинальна зміна лідерів-країн з виплавки та споживання металопродукції – від ЄС та СНД в бік Китаю та арабських країн.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблема забезпечення економічної безпеки підприємств є дуже актуальною, тому вона досліджується в багатьох працях зарубіжних та вітчизняних науковців. На особливу увагу заслуговують праці С. Головко, А. Ковбель, О. Користіна, І. Кукурудзи, Н. Левченко, А. Ткаченко, Д. Шкаровського та ін. У межах даного дослідження проведено аналіз існуючих інструментів забезпечення економічної безпеки підприємств в різних країн.

Метою дослідження є аналіз державних політик світових країн-лідерів з виробництва металопродукції щодо забезпечення економічної безпеки підприємств та

© С. Тютченко, 2021
ORCID iD: https://orcid.org/0000-0001-8480-6519
tiutchenkosvetlana@gmail.com

розробка практичних рекомендацій щодо підвищення економічної безпеки вітчизняних металургійних підприємств через модифікацію механізму податкового стимулювання.

Виклад основного матеріалу. Ефективний розвиток металургійної промисловості є обов'язковою умовою успішного функціонування всієї економічної системи в сучасних умовах. Вразливість економічної безпеки металургійних підприємств традиційно привертає на себе увагу, оскільки ця галузь є однією з провідних в українській економіці. Особливо гостро завдання створення системи забезпечення економічної безпеки постали перед підприємствами металургійної промисловості зараз, адже вони перебувають в жорстких умовах посилення конкуренції на світовому ринку металопродукції. Більшість підприємств цієї галузі мають високу ступінь відсталості від рівня світового інноваційного металургійного виробництва, високу енергомісткість та низьку продуктивність. Тож для вирішення проблеми підвищення конкурентноспроможності металургійних підприємств на світовому ринку стоїть завдання пошуку інструментів світового досвіду в питаннях забезпечення економічної безпеки підприємств.

Металургія являється стратегічною галуззю в економіці України, так як вона забезпечує майже 20 % загального обсягу реалізованої промислової продукції та п'яту частину товарного експорту. Україна є металургійним нетто-експортером – близько 85 % всієї виробленої металопродукції реалізується на зовнішніх ринках, і тільки 15 % поставляється на внутрішній ринок. В ній залучено майже 10 % працездатного населення.

Наразі можна виділити найважливіші проблеми вітчизняних металургійних підприємств [1]:

- низький рівень екологічності виробництва;
- невисока рентабельність операційної діяльності підприємств;
- низькі темпи зростання прямих іноземних інвестицій;
- слабка інноваційна активність;
- зниження обсягів виробництва металопродукції.

Все це свідчить про посилення загроз вітчизняній металургії та низьку ефективність запровадженої урядом України політики захисту економічної безпеки. Тож, для подальшого пошуку шляхів її забезпечення необхідно звернутися до вивчення світового досвіду.

Аналіз світової практики інструментів забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств свідчить про те, що найбільшого поширення набули інструменти, подані на рис. 1 [2, с. 10].

Рис. 1. Світові інструменти забезпечення
економічної безпеки металургійних підприємств

Зупинимось детальніше на вивченні політик забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств країн, які входять до ТОП-10 країн-лідерів з виробництва металопродукції.

Лідируючі позиції на світовому ринку металопродукції займає Китай, який забезпечує близько 50 % потреб світового господарства у металах різних груп та марок. Державну політику китайського уряду стосовно забезпечення економічної безпеки підприємств запроваджено в 2001 р. Відмінною рисою політики захисту підприємств металургії, насамперед, є спрямування державної підтримки на дослідження та розробку інноваційних рішень (R&D) та повне завантаження виробничих потужностей (рис. 2) [2, с. 12].

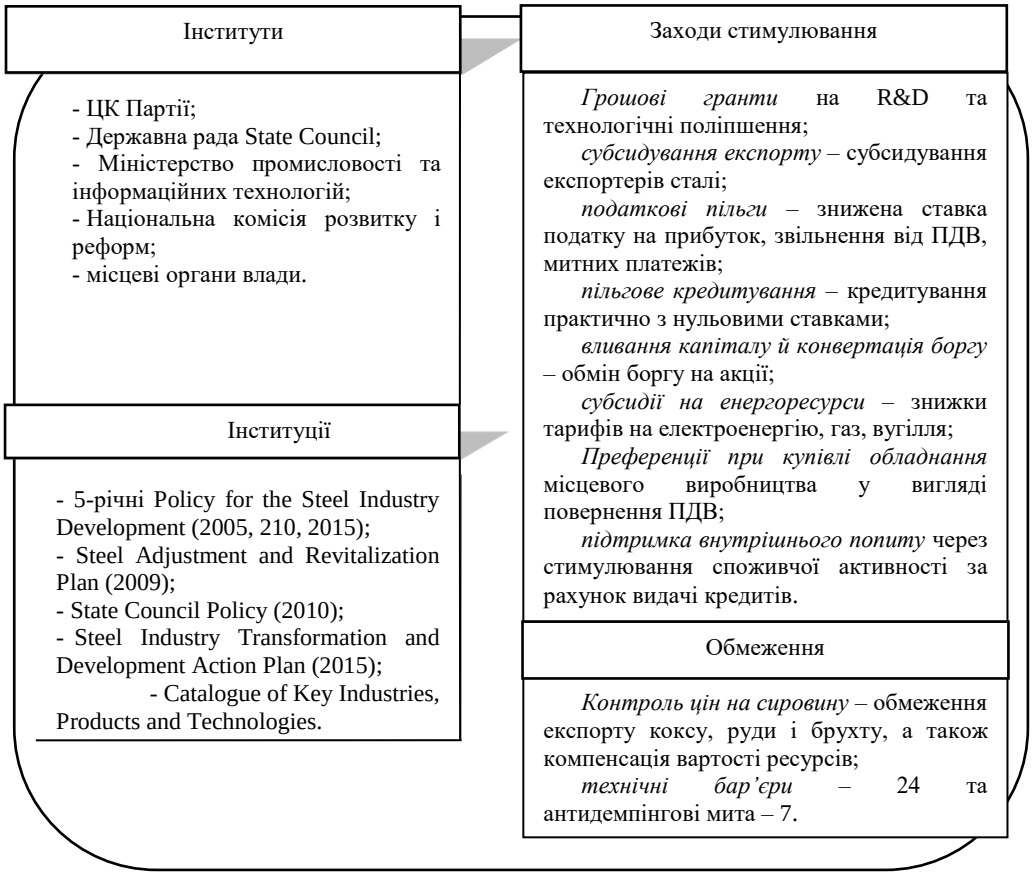

Рис. 2. Державна політика забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств Китаю

Металургійна галузь наступного світового лідера з виробництва металопродукції – Японії розглядається урядом країни як фундаментальна база для розвитку інших галузей народного господарства. Схематично політику захисту підприємств металургії Японії подано на рис. 3 [2, с. 15].

Політика захисту металургійних підприємств Японії до середини XX ст. носила обмежуючий характер. Потім були внесені зміни до податкового законодавства і характер політики забезпечення економічної безпеки підприємств було змінено з обмежувального на стимулюючий в результаті впровадженню податкових преференції. Підприємствам металургії було надане право застосовувати прискорену амортизацію. На сучасному етапі найбільш суттєвою податковою преференцією є пільгове оподаткування «зеленої» сталі.

Рис. 3. Державна політика забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств Японії

Що стосується третього лідера ТОП-10 країн-лідерів з виробництва металопродукції – Індії, то вона за досить короткий час увійшла до даного світового рейтингу. Основною рисою захисної політики Індії є запровадження заходів щодо захисту внутрішнього ринку металопродукції шляхом заборони імпорту металопродукції, що не пройшла сертифікації за національними стандартами та запровадження антидемпінгового мита (рис. 4) [3, с. 110].

Рис. 4. Державна політика забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств Індії

Ці заходи надали можливість Індії збільшити обсяги виробництва металопродукції та її експорту та зайняти лідируючі позиції на світовому ринку.

Не менш цікавою для дослідження є політика захисту економічної безпеки підприємств металургії уряду США, яка була запроваджена в 1968 році з метою упередження зростаючих загроз металургійній галузі та національній безпеці країни в

цілому. В ній визначено захисні заходи як обмежувального, так і стимулюючого характеру (рис. 5) [3, с. 111].

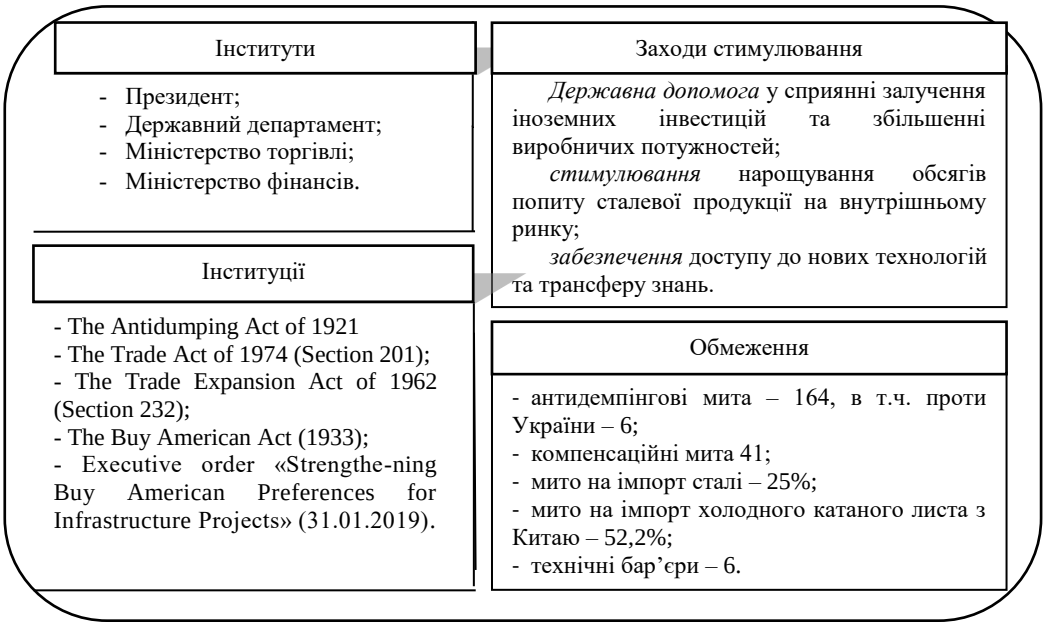

Рис. 5. Державна політика забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств США

Також урядом було прийняте рішення щодо забезпечення завантаження металургійних підприємств США на рівні не нижче 80 % існуючих виробничих потужностей. Окрім антидемпінгового, компенсаційного та імпортного мита, політикою захисту металургійних підприємств США передбачається застосування цінових обмежень у вигляді укладання з експортерами Угоди про мінімальні справедливі ціни, за якої ціни на імпорт металопродукції не повинні бути нижчими цін на американську сталеву продукцію. Для окремих країн, окрім антидемпінгового мита урядом США передбачено застосування глобальних імпортних тарифів, що також в певній мірі сприяє обмеженню обсягів імпорту.

Результати дослідження зведені у таблицю, де визначені інструменти забезпечення економічної безпеки підприємств властиві для країн-лідерів з виробництва металопродукції (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз інструментарію забезпечення економічної безпеки підприємств металургійної галузі у світовій практиці та Україні

Країни, що застосовують інструменти / Інструменти	Китай	Японія	Індія	США	Україна
Грошові гранти	+	+			
Субсидування експорту, інші форми підтримки експорту	+	+			
Податкові пільги	+	+			
Спеціальна економічна зона	+	+			
Грошові гранти	+	+			
Пільгове кредитування	+				
Вливання капіталу і конвертація боргу	+				
Компенсація вартості сировини	+				
Контроль цін на сировину, у т. ч. обмеження експорту сировини	+		+		+
Преференції для місцевих виробників	+				
Стимулювання злиттів-поглинань	+	+			
Стимулювання внутрішніх ринків споживання	+	+	+	+	
Грошові гранти	+	+			
Обмеження імпорту		+	+	+	+
Допомога в розвитку галузевої інфраструктури			+		

За результатами аналізу стратегій забезпечення економічної безпеки світових лідерів в металургійній галузі приходимо до висновку, що державні інструменти захисту підприємств металургії Китаю, Індії та Японії є дієвими та ефективними. Але, порівняно з цими країнами, прослідкується неефективність даної політики в Україні, яка характеризується:

– недосконалістю механізмів та інструментів захисту внутрішнього ринку від тиску товаровиробників третіх країн;

– відсутністю правового механізму, спроможного комплексно і системно врегульовувати питання державної підтримки підприємств металургійної галузі;

– несвоєчасність повернення відшкодувань сплаченого податку на додану вартість тощо [4].

Серед можливих інструментів захисту вітчизняних металургійних підприємств застосовується лише два – обмеження експорту брухту та два антидемпінгових мита (рис. 6).

Рис. 6. Державна політика забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств України

Важливою загрозою для втрати ринків збуту та ускладнення фінансового становища металургійних підприємств є план введення в Євросоюзі механізму вуглецевого коригу вання імпорту (Carbon Border Adjustment Mechanism). Наразі – це одне з найбільш активно обговорюваних питань. Очевидно, що цей інструмент матиме ряд негативних наслідків для вітчизняних підприємств.

«Вуглецевий бар'єр» планується Європейською комісією впровадити у вигляді мита на імпорт металопродукції з розрахунку CO_2. Європейська комісія надає перелік можливих форматів майбутнього вуглецевого бар'єру. Серед них найімовірніші:

– внутрішній податок, який буде застосовуватися до вуглецево інтенсивних товарів;

– акцизний податок, який стягуватиметься з товарів в обігу на ринку ЄС незалежно від походження і визначатиметься від рівня вуглецевих викидів у процесі його виробництва;

– квоти на викиди парникових газів, які існуватимуть паралельно до пулу квот Європейської системи торгівлі викидами і які імпортери будуть зобов'язані купувати, щоб вивести імпортовані товари в обіг на ринок ЄС. Ціноутворення у цьому «імпортному» пулі квот буде здійснюватися у прив'язці до ціни на квоти в Європейській системі торгівлі викидами [4].

На сьогодні вітчизняні металургійні підприємства не готові конкурувати з «зеленими» інноваційними підприємствами ЄС. Тож уряду України необхідно терміново вжити заходів, які в короткостроковій перспективі сприятимуть запровадженню

металургійними підприємствами інноваційних низьковуглецевих технологій.

Тож, на нашу думку, одним з таких заходів є модифікація механізму податкового стимулювання інноваційно-активних металургійних підприємств шляхом надання податкових преференцій інноваційно-активним підприємствам металургії, які будуть дотримуватись вимог зі скорочення викидів парникових газів внаслідок запровадження низьковуглецевих сучасних технологій.

Україною визначено ціль щодо обмеження до 2030 р. викидів парникових газів на рівні 60 % від обсягу викидів у 1990 р. На сьогодні в Україні впроваджено лише один фіскальний інструмент – податок на викиди двоокису вуглецю, завдяки саме якому встановлена ціна на вуглецеві викиди [6, с. 138]. Чинна ставка податку на викиди двоокису вуглецю дуже низька, майже символічна для підприємств-гігантів. Тож вона зовсім не виправдовує свої цілі. А це значить, що механізм сплати податку на викиди двоокису вуглецю неефективний.

Таким чином, питання «вуглецевого бар'єру» набувають все більшої актуальності та обговорення. Дуже правильним рішенням буде модифікація механізму податкового стимулювання, яка дозволить підприємствам використовувати до 70 % коштів екологічного податку на інвестиції в природоохоронні заходи. Кожне підприємство матиме можливість для себе визначати, за рахунок реалізації яких заходів можна знизити навантаження на довкілля.

Підсумовуючи вищевикладене констатуємо, що запорукою подолання «вуглецевого бар'єру» має бути поширення дії механізму податкового стимулювання на:

- скорочення викидів ПГ;
- торгівлю дозвільними одиницями на викиди ПГ;
- систему «зелених» сертифікатів;
- систему «білих» сертифікатів;
- «зелені» інвестиції.

Тобто, податкове стимулювання не повинно обмежуватись лише скороченням викидів парникових газів. Необхідно впроваджувати систему «зелених» сертифікатів, які засвідчують використання підприємствами електроенергії з відновлюваних джерел та «білих» сертифікатів, які видаються при впровадженні проектів з підвищення енергоефективності.

Тож, з метою впровадження у вітчизняну практику світового досвіду із захисту економічної безпеки металургійних підприємств необхідно вжити комплекс заходів:

- по-перше, внести зміни та доповнення до ПКУ;
- по-друге, зобов'язати металургійні підприємства разом із поданням фінансової звітності копії «зеленого» або «білого» сертифікатів, а також висновку органів системи моніторингу викидів парникових газів [7];
- по-третє, створити Єдиний реєстр системи моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів;
- по-четверте, запровадити механізм реінвестування коштів «вуглецевого» податку, спрямованих саме на скорочення викидів ПГ;

І головне-розробити урядову політику та стратегію забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств.

Висновки. Сьогодні перед металургійними підприємствами гостро стоять завдання рішучих змін з метою підвищення їх економічної безпеки. Модернізація металургійного виробництва повинна сприяти зменшенню його ресурсо- та енергоємності, скороченню викидів шкідливих речовин, покращенню умов праці та зайняттю нових ринкових ніш. За результатами вивчення світового досвіду встановлено, що податкове стимулювання є дієвим інструментом механізму забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств.

Список використаних джерел

1. Нікіфорова В. Рейтинг. Бізнес в офіційних цифрах. Інститут економіки промисловості НАН України. URL : https://rating.zone/ekonomichnyj-ohliad-metalurhijnoi-haluzi-ukrainy/#.
2. Зінченко С. Промислова політика і ГМК: світовий досвід для України. *GMK CENTER*. 2019. 32 с.
3. Тютченко С. М. Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці. URL : http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/diss_%D0%A2%D1%8E%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf.
4. Макагон Ю. В. Щодо стимулювання внутрішнього ринку збуту продукції підприємств

базових галузей регіонів Сходу України. *Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/.

5. Назар Бобицький. Втрати чи можливості: чим стане для України нова кліматична політика ЄС. *Європейська правда*. URL : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/02/1/7119166/.

6. Сіденко В. Р., Веклич О. О. Україна і політика протидії зміні клімату: економічний аспект : аналіт. доповідь ; за заг. ред В. Р. Сіденка та О. О. Веклич. Київ : Заповіт. 2016. 208 с.

7. Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів : Закон України від 12.12. 2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text.

Надійшла до редакції 10.12.2021

References

1. Nikiforova V. Reitynh. Biznes v ofitsiinykh tsyfrakh [Rating. Business in official figures]. Instytut ekonomiky promyslovosti NAN Ukrainy. URL: https://rating.zone/ekonomichnyj-ohliad-metalurhijnoi-haluzi-ukrainy/#. [in Ukr].

2. Zinchenko, S. (2019) Promyslova polityka i HMK: svitovyi dosvid dlia Ukrainy [Industrial policy and mining and metallurgical complex: world experience for Ukraine]. GMK CENTER, 32 p. [in Ukr].

3. Tiutchenko, S. M. Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstv v umovakh transformatsiinykh zmin v ekonomitsi [Ensuring economic security of enterprises in the conditions of transformational changes in the economy]. URL : http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/diss_%D0%A2%D1%8E%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf. [in Ukr].

4. Makahon, Yu. V. Shchodo stymuliuvannia vnutrishnoho rynku zbutu produktsii pidpryiemstv bazovykh haluzei rehioniv Skhodu Ukrainy [Stimulation of the domestic market for products of enterprises of basic industries in the regions of the East of Ukraine]. Analitychna zapyska. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. URL : https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/. [in Ukr].

5. Nazar Bobytskyi. Vtraty chy mozhlyvosti: chym stane dlia Ukrainy nova klimatychna polityka YeS [Losses or opportunities: what will happen to Ukraine's new EU climate policy]. *Yevropeiska pravda*. URL : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2021/02/1/7119166/. [in Ukr].

6. Sidenko, V. R., Veklych, O. O. (2016) Ukraina i polityka protydii zmini klimatu: ekonomichnyi aspekt [Ukraine and the policy of combating climate change: the economic aspect] : anali. dop. ; za zah. red. V. R. Sidenka ta O. O. Veklych. Kyiv : Zapovit, 208 p. [in Ukr].

7. Pro zasady monitorynhu, zvitnosti ta veryfikatsiyi vykydiv parnykovykh haziv [On the principles of monitoring, reporting and verification of greenhouse gas emissions] : Zakon Ukrainy vid 12.12. 2019. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text. [in Ukr].

ABSTRACT

Svitlana Tiutchenko. The analysis of tools that provide economic safety of enterprises. Today, the tasks of creating the system of economic security are particularly acute for the metallurgical industry, due to their being in in tough conditions to increase competition in the global market of metal products.

The global aim of this research is to analyze the state policies of the world's leading countries in the production of metal products to ensure the economic security of enterprises and develop practical recommendations for improving the economic security of domestic metallurgical enterprises. The influential tools of world practices were considered and analyzed for achieving this goal, also effective measures for domestic metallurgical enterprises were proposed through the modification of the mechanism of tax incentives.

Most domestic metallurgical enterprises have a high degree of backwardness from the level of world innovative production, high energy consumption, and low productivity. Threats are exacerbated by the ineffectiveness of Ukraine's economic security policy. To solve the problem of increasing competitiveness in the world market, enterprises are faced with the task of finding tools of world experience in ensuring economic security. These include tax preferences, quotas on import and export tariffs, state regulation of prices for metal products, government financial assistance.

We consider tax incentives, the introduction of a system of «green» certificates certifying the use of electricity from renewable sources, and «white» certificates issued during the implementation of energy efficiency projects to be an effective tool for domestic metallurgy. The proposed measures will contribute to the effectiveness of government policy to ensure the economic security of metallurgical enterprises and increase their viability in the current transition to an environmentally friendly economy.

Keywords*: economy, economic security, enterprise, policy, green certificate, taxes.*